

ΤΑΞΗ: Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ/
ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ημερομηνία: Μ. Τρίτη 30 Απριλίου 2024

Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ Α

Α¹. Ο συντάκτης προσδιορίζει την ελευθερία συσχετίζοντάς την με την ηθική συνείδηση. Αρχικά, προσεγγίζει την ελευθερία μέσα από δύο παραδείγματα προς αποφυγή, τόσο μέσα από την εξουσιαστική επιβολή του ναζι διοικητή όσο και μέσα από την ολέθρια συμπεριφορά ενός ανεύθυνου γονιού. Καταλήγει ότι η ελευθερία αποκτά ουσία σε αυτόβουλες δράσεις, τις οποίες ο άνθρωπος επανεξετάζει με κριτήριο την ηθική του. (59 λέξεις)

ΘΕΜΑ Β

Β1².

- α. Λάθος (§2 «Σήμερα οι αγώνες... της δουλειάς τους.»)
β. Λάθος (§3 «Είναι στη βάση της υπόθεση εσωτερική,...»)
γ. Λάθος (§4 «...κι όχι μιμητισμός, υποκρισία, καχυποψία.»)
δ. Σωστό (§4 «...και ισοτιμία των δύο φύλων,...την ελευθερία του καιρού μας.»)
ε. Σωστό (§5 «Η ηθική... τη συνείδηση.»)³

Β2.

α⁴. Στη δεύτερη παράγραφο του πρώτου κειμένου, θέση του συντάκτη είναι ότι ακόμη και στις μέρες μας οι άνθρωποι εξακολουθούν να αγωνίζονται για την ελευθερία τους. Η θέση αυτή διατυπώνεται στη θεματική περίοδο της παραγράφου «Σήμερα οι αγώνες για την ελευθερία συνεχίζονται». Για να

¹ Οδηγίες διδασκαλίας της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας Γ' τάξης Ημερήσιου και Εσπερινού Γενικού Λυκείου για το σχολικό έτος 2023- 2024 (βλ. Δραστηριότητες κατανόησης κειμένου κι Ενδεικτικές εκφωνήσεις).

² Ο.π.

³ Δεν ζητούνται παραπομπές στο κείμενο. Δίνονται για την τεκμηρίωση της απάντησης και τη διευκόλυνση των βαθμολογητών.

⁴ Τσολάκης Χ., Αδαλόγλου Κ., Δανιήλ Α., Ζερβού Ι., Λάππα Ε., Τάνης Δ., Έκφραση- Έκθεση (τεύχος Γ'), Υ.ΠΑΙ.Θ./ ΙΤΥΕ «Διόφαντος», σ.11.

στηρίζει τη θέση του και να πείσει τον αναγνώστη, επικαλείται τη λογική του, προβάλλοντας επιχείρημα με την εξής δομή:

Α' προκείμενη: «Λαοί δουλωμένοι από ξένους ή από τυραννικά καθεστώτα αγωνίζονται ν' αποτινάξουν τα δεσμά της δουλείας τους.»

Β' προκείμενη: «Αλλά και οι λαοί που χαίρονται την ελευθερία συνεχίζουν καθημερινά να την αναζητούν σαν κάτι να τους λείπει.»

Συμπέρασμα: «Τούτο σημαίνει πράγματι πως η ελευθερία για τους λαούς έχει περιεχόμενο και δεν υπάρχει αυτόματα και αυτονόητα για εκείνους που δεν υφίστανται τη δέσμευση και τον καταναγκασμό.»

- β⁵. Προκειμένου να καθοδηγήσει τους νέους στο θέμα της ηθικής του ελεύθερου ανθρώπου (είδος κειμένου: μη διαδικαστικές οδηγίες), ο Σαβατέρ χρησιμοποιεί προτρεπτική υποτακτική («...καλύτερα να ξεχάσουμε προσταγές/ πρέπει να αποσαφηνίσουμε...»), α' πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο και ρήματα δράσης σε χρόνο ενεστώτα («τα κάνουμε»), λέξεις που δηλώνουν πιθανολόγηση («ίσως») αλλά και προϋπόθεση («Αν θέλουμε στ' αλήθεια...»)⁶.
- B3⁷.** Στα δύο κείμενα η ηθική ανάγεται σε βασικό πυλώνα εμπέδωσης της ελευθερίας. Συγκεκριμένα, στο κείμενο 1 η ηθική χαρακτηρίζεται ως το απαραίτητο συστατικό συγκρότησης της συνείδησης που οδηγεί στην κατάκτηση της εσωτερικής ελευθερίας του ανθρώπου. Αντίστοιχα, στο κείμενο 2 η ηθική παρουσιάζεται ως καταλυτικός παράγοντας απελευθέρωσης του ανθρώπου από καταναγκασμούς που φαλκιδεύουν την ελεύθερη σκέψη και δράση του ανθρώπου. Είναι μια ελευθερία πραγματική που δεν στέκεται εγωιστικά απέναντι στο περιβάλλον της αλλά σέβεται τις ανάγκες και τα δικαιώματά του. (78 λέξεις)

ΘΕΜΑ Γ

- Γ⁸. Η Αγόρω από τη γέννησή της κιόλας, θύμα των κοινωνικών αντιλήψεων αναφορικά με την ανωτερότητα του άνδρα, στερείται θεμελιώδεις ελευθερίες της. Από την **αφήγηση** («Ήταν το τέταρτο κορίτσι στη σειρά...») προκύπτει ότι

⁵ «Εμείς και οι άλλοι», Δίκτυο Κειμένων, Φάκελος Υλικού, Νεοελληνική Γλώσσα 2019, Υ.ΠΑΙ.Θ. /ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ», σ. 170.

⁶ Ζητήθηκε από τους μαθητές να γράψουν **μόνο δύο** (2) γλωσσικές επιλογές.

⁷ Οδηγίες διδασκαλίας της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας Γ' τάξης Ημερήσιου και Εσπερινού Γενικού Λυκείου για το σχολικό έτος 2023- 2024 (βλ. Δραστηριότητες κατανόησης κειμένου κι Ενδεικτικές εκφωνήσεις).

⁸ Λογοτεχνία, Φάκελος Υλικού-Δίκτυα κειμένων, Υ.ΠΑΙ.Θ. /ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». σ. 194- 196 (γλωσσικές επιλογές, ερμηνευτικό σχόλιο, κειμενικοί δείκτες).

Ι. Παρίσης, Ν. Παρίσης, Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων, Υ.ΠΑΙ.Θ. /ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» (για τα σχήματα λόγου).

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2024
Β' ΦΑΣΗ**E_3.Nλ3Γ(α)**

η γέννησή της, ως μιας ακόμη κόρης απογοήτευσε τον πατέρα της, ο οποίος έσπευσε να την αρνηθεί, όπως γίνεται φανερό από τα λόγια του, τα οποία καταγράφονται σε **ευθύ λόγο** («Δεν είναι αίμα δικό μου!»). Ο αιφνιδιασμός του, ο οποίος παρουσιάζεται γλαφυρά με τη **μεταφορική χρήση της γλώσσας** στη φράση «εκείνος κοκάλωσε» γρήγορα μετατράπηκε σε θυμό («Εβγαλε μια αρμαθιά... πάνω στο παραθυρόφυλλο.»), ενώ θρήνος για το φύλο του νεογέννητου ξέσπασε στις γυναίκες της οικογένειας («μοιρολόγια»), οι οποίες στιγμάτισαν την ηρωίδα, οπότε εκείνη δεν θα απολαύσει ποτέ το αυτονόητο δικαίωμα στον αυτοπροσδιορισμό. Καταρχάς, την ονόμασαν «Αγόρω» κι έπειτα κατέστειλαν τη γυναικεία φύση της, όπως **περιγράφεται** («Της έκοψαν... φαρδιά πανιά.»), μέχρι που κι η ίδια τελικά «ήθελε πιο πολύ να παίζει με τα αγόρια». Ωστόσο, εξαιτίας της αδυναμίας των ανθρώπων να δεχτούν τη διαφορετικότητα, η Αγόρω δέχεται τον **γλευασμό** κι απομονώνεται. Η ίδια δεν ανήκει πουθενά, αδυνατεί να κοινωνικοποιηθεί και δεν βιώνει την αποδοχή και την αγάπη που κάθε άνθρωπος έχει ανάγκη. Χαρακτηριστική είναι η **παρομοίωση** στη φράση «να σεργιανάει σαν χαμένη» αλλά κι η χρήση **βραχυπερίοδου λόγου** («Κακοπαθημένη.»), μέσα με τα οποία τονίζεται η βάνουση αντιμετώπισή της, που της προκαλεί δυστυχία. Μολαταύτα, στην ίδια επιρρίπτονται οι ευθύνες για την αντίδρασή της, όπως συμβαίνει -εξάλλου- με όποιον διαφοροποιείται, μέχρι που παραιτείται- τουλάχιστον «στα φανερά»- από τη διεκδίκηση της ζωής που της αξίζει να ζήσει. Από το **σχόλιο** του αφηγητή, όμως, («Αλλά ποιος... μέσα της.») αλλά και από το βλέμμα της, στο οποίο προτρέπει τον αναγνώστη να εστιάσει, χρησιμοποιώντας **β' ενικό ρηματικό πρόσωπο** («αν κοίταγες, έβλεπες»), το οποίο προσδίδει στο κείμενο διαλογικό ύφος κι αμεσότητα, αμφισβητείται ότι πράγματι συμβιβάστηκε, αν και σιώπησε. Διαβάζοντας το κείμενο συναισθάνθηκα τη σύγχυση και την απόγνωση ενός ανθρώπου που βρίσκεται διχασμένος, καθώς δυσκολεύεται να προσδιορίσει την ταυτότητά του, οπότε φοβάται, γιατί διαφοροποιείται από τα κοινωνικά πρότυπα. Τον πόνο, εξαιτίας του στιγματισμού και της περιθωριοποίησης, διαδέχεται η οργή για την αδικία που υφίσταται από το άμεσο κι ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και τελικά η ψυχική κόπωση, η απογοήτευση κι η πικρία. Οπωσδήποτε, όμως, κυρίαρχο συναίσθημα είναι η δυστυχία.⁹

⁹Σημ. Η απάντηση είναι ενδεικτική και δίνεται για αξιοποίηση στο πλαίσιο της διδακτικής πράξης. Οι μαθητές κλήθηκαν να εντάξουν στο ερμηνευτικό τους σχόλιο **μόνο τρεις** (3) κειμενικούς δείκτες.

ΘΕΜΑ ΔΔ1¹⁰.

Επικοινωνιακό πλαίσιο: ιστολόγιο (χρειάζονται τίτλος, στοιχεία επικαιρότητας, απλό λεξιλόγιο και διατύπωση προσωπικής άποψης).

ΤΙΤΛΟΣ: ΦΕΝΑΚΗ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΜΑΣ;

ΠΡΟΛΟΓΟΣ:

Για καμία άλλη αξία δεν έχει τραγουδήσει τόσο πολύ ο άνθρωπος και κλάψει με τον καημό της απόκτησής της όσο για την ελευθερία. Για κανένα άλλο ιδανικό δεν έχει με τόση λύσσα πολεμήσει, κάνοντας τη ζωή του θυσία στο βωμό της, όπως -εξάλλου- διδασκόμαστε κι ακούμε να αναφέρεται εμφατικά στις εθνικές επετείους. Συγκρίνοντας τη ζωή του με το ανελεύθερο παρελθόν, ο σημερινός άνθρωπος των δημοκρατιών του δυτικού, κυρίως, κόσμου τη θεωρεί πλέον δεδομένη. Κι όμως δεν είναι ούτε όσο ελεύθερος νομίζει ούτε όσο του αξίζει.

ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ:

1ο ζητούμενο (Παράγοντες υπονόμευσης της ελευθερίας):

1. Η εθελοδοουλία του ανθρώπου στον «πολιτισμό της μηχανής», η οποία κυριαρχώντας σε κάθε πτυχή της δραστηριότητάς του, τυποποιεί και αδρανοποιεί τη σκέψη του, καθώς τον εθίζει στην καταφυγή των εύκολων λύσεων που του προσφέρει.
2. Τα υπερτελειοποιημένα στην εποχή μας μέσα μαζικής ενημέρωσης καθιστούν, με την καταγιστική **προβολή διαφημίσεων** που μετέρχονται επιστημονικά οργανωμένες μεθόδους ψυχολογικού επηρεασμού, την απόκτηση πλούτου και δυνατότητα υπερκατανάλωσης υποκατάστατα της ευτυχίας και αυτοσκοπό της ζωής του ανθρώπου. Έτσι, αυτός έγινε «τοξικομανής της ευμάρειας», αξιολύπητο ανδράποδο των ακόρεστων υλικών του επιθυμιών, ψυχικά ανελεύθερος.
3. Στο βωμό των υλικών απολαύσεων θυσιάζει, επίσης, την πνευματική του καλλιέργεια από την οποία εξαρτάται η ορθή αντίληψη, η ευθυκρισία, η απροκατάληπτη σκέψη, η γόνιμη αμφιβολία και αμφισβήτηση, με έναν όρο, η πνευματική του ελευθερία. Για τον **υλικό ευδαιμονισμό**, θυσιάζει κάθε ηθική του αξία και, συνεπώς, την ηθική του συνείδηση, τηρώντας το «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα». Τελικά, δίχως να το διανοείται, μεταβάλλεται σε άκριτο ενεργούμενο της κερδοσκοπίας ισχυρών κέντρων οικονομικής εξουσίας, άνθρωπος με εύκαμπτη ηθική.

¹⁰ Τσολάκης Χ., Αδαλόγλου Κ., Δανιήλ Α., Ζερβού Ι., Λάππα Ε., Τάνης Δ., Έκφραση- Έκθεση (τεύχος Γ'), Υ.ΠΑΙ.Θ./ ΙΤΥΕ «Διόφαντος», σ. 241- 247.

4. Η **πολιτική προπαγάνδα** που συνεπικουρείται από την παραπληροφόρηση φαλκιδεύει και τις πολιτικές ελευθερίες του ανθρώπου. Στηριγμένη στην κατάχρηση της επιστημονικής γνώσης, στον «άδικο λόγο» και στην τεράστια εμβέλεια που προσφέρουν στα μηνύματά της τα μαζικά μέσα ενημέρωσης, ετεροκαθορίζει τη σκέψη, την άποψη και την αυτόβουλη δράση του πολίτη.
5. Τα **κοινωνικά αδιέξοδα**, όπως η ανεργία σε συνάρτηση με το υψηλό κόστος ζωής, ο άξενος χαρακτήρας των πόλεων, η μοναξιά κι η έλλειψη χώρων εκτόνωσης, υποβιβάζουν το βιοτικό επίπεδο και κλονίζουν την ψυχική υγεία εντείνοντας την αγωνία, το άγχος και την ανασφάλεια, με αποτέλεσμα ο άνθρωπος να χάνει την αυτοκυριαρχία του και να καθίσταται έρμαιο των παρορμήσεών του.
6. Ο άνθρωπος **εφησυχάζει κι αδιαφορεί**, οπότε ανενημέρωτος, αποπροσανατολισμένος, πνευματικά και ψυχικά χειραγωγημένος, είτε παθητικοποιείται, απολιτικοποιείται και ιδιωτεύει είτε γίνεται οπαδός, και, συνεπώς, έρμαιο και υποχείριο κομματικών συμφερόντων. Δίχως τα χαρακτηριστικά του ενεργού πολίτη, δεν μπορεί να αντιδράσει στην όποια κατάχρηση της πολιτικής εξουσίας και των αυθαιρεσιών της σε βάρος του, να διατηρήσει το δικαίωμά του να καθορίζει με τη συμμετοχή του στα κοινά τον κοινωνικοπολιτικό βίο.

2° Ζητούμενο (Εφόδια για την προάσπιση της ελευθερίας):

1. Ο άνθρωπος οφείλει να διαθέτει τη **δύναμη της γνώσης**. Όχι τη μονοδιάστατη και χρησιμοθηρική που του παρέχει η σύγχρονη τεχνοκρατική εκπαίδευση, αλλά την πλατιά και θεμελιωμένη σε ηθικοπνευματικές αξίες, ανθρωπιστική παιδεία. Με την εμπειριστατωμένη γνώση του κόσμου που τον περιβάλλει, αντιδρά απέναντι στους μηχανισμούς που διενεργούν την ανελευθερία του.
2. Με εφόδιο την **αυτογνωσία** του, τιθασεύει φόβους κι ανασφάλειες, συμπλέγματα και πάθη, που στις μέρες μας τον υποδουλώνουν ψυχικά και καθιστούν εύκαμπτη την ηθική του συνείδηση.
3. Παράλληλα, χρειάζεται **θάρρος κι εντιμότητα** απέναντι -καταρχάς- στον εαυτό μας. Καθένας μας θα πρέπει να έχει τη γενναιότητα να αναγνωρίζει τα σφάλματά του και να τολμά όσα πραγματικά επιθυμεί ιεραρχώντας τις ανάγκες του.
4. Να βρίσκεται σε **πνευματική εγρήγορση** και να προβάλλει τα ανεξάρτητα διαμορφωμένα **ισχυρά αξιολογικά του κριτήρια** και την **προσωπική του βούληση**, προϋποθέσεις του αυτοκαθορισμού του.
5. Όπλο για τη διαφύλαξη της ελευθερίας μας είναι η αναζήτηση κι αξιοποίηση της **αδέσμευτης, πλουραλιστικής και έντιμης ενημέρωσης** και η στηλίτευση κάθε

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2024
Β' ΦΑΣΗ**E_3.Nλ3Γ(α)**

απόπειρας ποδηγέτησης της σκέψης και βούλησής μας όπως και κάθε άλλης πρακτικής που εξευτελίζει την αξιοπρέπειά μας

6. Η υπεύθυνη, ανυστερόβουλη **συμμετοχή** μας σε προσπάθειες και κινήματα που αγωνίζονται για την ελευθερία ανθρώπων και λαών που τη στερούνται, η έμπρακτη **αλληλεγγύη** μας σ' αυτούς, η οποία φτάνει ως τον ηρωισμό και την αυταπάρνησή μας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ:

Ας το συνειδητοποιήσουμε, λοιπόν, ότι «θέλει αρετή και τόλμη η ελευθερία». Την «αρετή» της πνευματικής καλλιέργειας και ετοιμότητας και την «τόλμη» του αδούλωτου ψυχικού φρονήματος. Με τα εφόδια αυτά δεν θα επιτρέψουμε να καταντήσει η ελευθερία μας «κενό γράμμα», μια ψευδαίσθηση, την οποία, επειδή διαρκώς επικαλούμαστε, νομίζουμε πως τη διαθέτουμε κιόλας.

ΧΑΡΙΣΙΑΚΗ